

Ewa Horyń

Kilka ciekawych nazw naczyń z *Księgi sądowej Uszwi* dla wsi Zawady (1619–1788)

Niniejszy artykuł jest próbą semantycznej analizy kilku leksemów z pola wyrazowego NAZWY NACZYŃ, wyekscerpowanych z zachowanej księgi sądowej wsi Uszew (dalej KSU). Rękopis tej księgi znajduje się w Bibliotece PAU i PAN w Krakowie pod numerem 3646, a opublikowany został w *Starodawnych Prawa Polskiego Pomnikach*¹. Zabytek ten reprezentuje historyczną polszczyznę regionalną wschodniej części ziemi krakowskiej (Vetulani 1957: 26, Kamoccy 1972: 5, Sady 1999: 11–12).

Manuskrypt przedstawia się jako kodeks papierowy, liczący 125 kart o formacie 31 na 19 cm, zapisany „różnymi rękami” z XVII i XVIII wieku, o nowoczesnej paginacji od strony 1 do 250. Paginacją nie została objęta pierwsza karta tytułowa ani luźne karteczki zawierające głównie polecenia dzierżawców Uszwi. Słabo zszyte, nierównomierne co do ilości kart składki rękopisu zostały oprawione w kartę pergaminu, wydartą z piętnastowiecznego rękopisu *Dekretu Gracjana*. Na oprawie brak jest notatek proveniencyjnych, rzucających światło na losy rękopisu. Jedyne na tylnej, zewnętrznej stronie oprawy, na pustym miejscu istniejącym pomiędzy kolumnami tekstu dzieła Gracjana, wypisano ozdobnym, kaligraficznym pismem datę: „Anno Domini 1619”. Późniejszym pismem (z XVIII wieku) wpisano również imię *Martinus* oraz jakieś nieczytelne imię i nazwisko. Na wyklejkach tylnej okładki widnieje napis: *probatio calami*. Oprawa, dzisiaj silnie podniszczona, była wiązana na sznurki, z których pozostał tylko jeden – górny z tylnej strony oprawy.

Wpisy dokonywanych czynności prawnych były wciągane do księgi sukcesywnie. Najpierw zaznaczano charakter sądu, skład ławy oraz datę rozprawy sądowej. Od XVIII wieku utrwaliła się praktyka wymieniania w końcowej części wpisów

¹ Informacje o tym rękopisie przytaczam za A. Vetulanim ze wstępu do *Księgi sądowej Uszwi dla wsi Zawady 1619–1788*, *Starodawne Prawa Polskiego Pomniki*, Dział II, t. I, wyd. A. Vetulani, Wrocław 1957, s. 8–55.

członków ławy jako świadków danej czynności prawnej (np. zapiska nr 162). Zapiski z danego roku z reguły były wypisane przez jedną osobę. Pisarze zmieniali się, można jednak stwierdzić, że ten sam pisarz pełnił swe funkcje przez dłuższy okres czasu. Jeśli idzie o praktykę dokonywania wpisów, nie były one wprowadzane do księgi zaraz po dokonaniu danych czynności prawnych, częściej jednak pisarz opierał się na brudnopisie. Nie każda czynność prawna przeprowadzona przed sądem wiejskim była natychmiast uwieczniana wpisem. Czasami dopiero późniejsze okoliczności wywoływały potrzebę dodatkowego wpisania aktu, którego początkowo nie zamierzano uwidaczniać w księdze. O wielu też czynnościach prawnych księga milczy, gdyż wpis do niej, połączony z kosztami, zależał również od woli stron. Jeśli idzie natomiast o chronologię wpisów, w zasadzie jest ona poprawna, co przemawia za trafnością przypuszczenia, że księga była od początku oprowiona.

Tu pragnę się skoncentrować wyłącznie na słownictwie nazywającym naczynia.

Naczynia stanowiły (i stanowią) ważną część wyposażenia wszystkich gospodarstw (*Historia kultury* 1978: 268). Były one zasadniczym elementem służącym do codziennego użytku, świadczyły także o dobrobycie i zamożności domu (Bartkiewicz 1974: 83). O naczyniach drewnianych i metalowych używanych przez dawnych Słowian dowiadujemy się ze *Słownika starożytności słowiańskich* III 338–341. Słowianie używali naczyń drewnianych (drażonych, plecionych z korzeni albo budowanych z klepek), dopiero w początkach naszej ery zaczęli wyrabiać naczynia z metalu – z brązu (Kolber 2004: 302). Naczynia należą do przedmiotów kultury materialnej i oczywiście zmieniły się w trakcie jej rozwoju. Najwięcej owych dawnych, prymitywnych naczyń zachowało się na wsi.

W KSU szczególną uwagę zwraca słownictwo z zakresu browarnictwa i gorzelnictwa, co potwierdza fakt, iż na tym terenie od dawna rozwinięte były te dwie gałęzie przetwórstwa (Lalik 1981: 71–74, Łukasiewicz 1981: 203–205, Michoń 1966: 55).

Szczegółowej analizie poddam tu kilka interesujących wyrazów występujących w cytowanym zabytku językowym, a należących do owych dwóch grup:

I. Nazwy naczyń używanych w browarnictwie;

II. Nazwy naczyń używanych w gorzelnictwie.

Na podstawie słowników języka polskiego oraz słowników gwarowych przedstawię, jak dany wyraz funkcjonował na przestrzeni wieków i jakie zaszły w jego obrębie zmiany bądź też przesunięcia znaczeniowe zarówno w języku ogólnym, jak i w gwarach.

Nazwy naczyń używanych w browarnictwie

Achtel (KSU–1 raz): [...] *W browarze kociol dobry, kadzi dwie, jedna z nich niedobra. Nalewek dwie, przykadków trzy niedobrych, [...] achtli 15, półlachtelków 4.* [...] (KSU 1645, D 1a).

Achtel to wg SSStp I 15 ‘mala beczka, ósma część beczki’; SXVI I 65 podaje już jego przeznaczenie: ‘beczulka będąca jednostką miary piwa’; SL I 4 – ‘jw.’; SWil I 5 nie uwzględnia ww. znaczenia i podaje wielkości (które tu pominię) następujących miar: ‘pruskiej gómiczej miary długości, siedmiogrodzkiej powierzchni do wymiaru winnic, duńskiej i wiedeńskiej do pomiarów towarów sypkich’; SW I 6 określa *achtel* jako miarę piwa, ale podaje też, że jest to w ogóle ‘ósma część miary, wagi, ósemka; ósma część okseftu, beczki, antałek; ceber, szafel’, oraz rozszerza znaczenie miary na inne przedmioty – *achtel* to także: ‘druciany zwój drutu wagi 15 funtów, tj. ósmej części cetnara druciarskiego’, ‘siąg, sążeń (drzewa)’, w SW I 6 także znajdujemy definicje tego naczynia, od którego pochodzi miara, tak więc *achtel* to ‘statek dębowy na masło, u dołu szerszy, z dwoma uszami’; w SJPDor I 20 wystąpił z kwalifikatorem *daw[ne]*: ‘miara ciał płynnych i sypkich, ósma część beczki; beczka niewielkich rozmiarów; z niemieckiego *achtel* – ósma część’; SGwar I 20 oprócz znaczenia ‘jw.’ uwzględnia warianty leksykalne i fonetyczne leksemu *achtel*: *garniec, garncówka, ceber, szefel, aftel, jachtel, achtelek, achtelek, PGP, SGG, PSKuc, SOC* – brak.

Jak wynika z analizy, *achtel* jako ‘miara’, według której odmierzano nie tylko płyny, ale i inne produkty, a także jako ‘naczynie’, funkcjonował w polszczyźnie pisanej do XIX wieku (SJPDor obydwu znaczenia opatruje kwalifikatorem *daw[ne]*).

Achtel w naszym zabytku wystąpił w znaczeniu ‘beczka (o określonej wielkości), w której (zapewne) przechowuje się piwo’.

Pólachtelek (KSU – 2 razy): zob. hasło: *achtel*.

Wyraz ten zaświadczony jest w polszczyźnie od XVI wieku. Cytuje go SXVI XXVII 13 w znaczeniu ‘deminutivum od niezaświadczonego *połachtel*: ‘pół beczulki będącej jednostką miary objętości piwa’; SL, SWil – brak; leksem ten pojawia się dopiero w XIX wieku – SW IV 936 uwzględnia go z kwalifikatorem *gwarowy półachtelek* ‘połowa achtela’; SJPDor VI 1353 tak samo, jednakże z kwalifikatorem *daw[ny]*; leksem ten nieznan jest gwarom (SGwar, PGP, SGG, PSKuc, SOC – brak).

Można przyjąć, że wyraz był najbardziej żywy do XVII wieku.

W naszej zapisce *pólachtelek* poświadczony jest dwa razy w XVII wieku i oznacza ‘naczynie o wielkości równej połowie achtela’.

Kadź (KSU – 2 razy): [...] *Naczynie browarne: kocioł miedziany wielki 1, kadź wielkich 2, korytko pod kadziami 1, kadek małych starych 2, achteli 15, lij 1, szafatów dwa, [...]* (KSU 1668, D 2a); [...] *Ciż sprzedawcy obiecali mu dać naczynia dwoje, kadź dwie; [...]* (KSU 1646, 85).

SSStp III 218–219 definiuje *kadź* jako ‘rodzaj beczki’; już w SXVI X 19–20 zawarte są dokładne informacje na temat *kadzi*: ‘duże wzmocnione obręczami naczynie drewniane o okrągłym dnie w rodzaju beczki lub wiadra, służące do przechowywania żywności (szczególnie rzeczy sypkich i płynów), często mające zastosowanie przy wyrobie i zlewaniu wina; też służące do kąpielii; też duży, kamienny zbiornik na wodę’; SL II 287, SWil I 456, SW II 200 tak samo; SJPDor III 463 oprócz głównego znaczenia zawiera dwa inne, niezwiązane z polem wyrazowym nazwy naczyń; *kadź*

w leksyce gwarowej znana jest w znaczeniach 'rodzaj dużej beczki' (SGG 54), 'duża beczka' (PSKuc 138); SGwar II 289 notuje; PGP; SOC – brak.

Z przytoczonego kontekstu wynika, że *kadz* to 'duża beczka o różnym przeznaczeniu'.

Kadka (KSU – 2 razy): zob. hasło: *kadz*.

Nazwę tę notuje SXVI IX 12 w znaczeniu 'deminutivum od *kadz*'; pozostałe słowniki historyczne powtarzają powyższą definicję (SL II 286, SWil I 455, SW II 197, SJPDor III 458–459); SGwar II 289 tak samo; PGP, SGG, PSKuc, SOC – brak.

Leksem ten w księdze uszewskiej ma znaczenie deminutywne: 'mała *kadz*'. W cytowanych zapiskach wystąpił w związku wyrazowym: *kadka mała stara*, a więc określano tu owe *kadki* ze względu na pojemność: *mała*, i czas (długość) jej użytkowania – *stara*.

Przykadek (KSU – 1 raz): zob. hasło: *achtel*.

Słowniki historycznej polszczyzny podają zgodnie, że *przykadek* to 'mała *kadz*' (SStp VII 286, SL IV 644, SWil II 1291, SW V 301). Jest to prawdopodobnie synonim (wariant słowotwórczy) nazwy *kadka*. Nazwa ta nie funkcjonuje współcześnie ani w polszczyźnie ogólnej, ani w gwarach – SJPDor, SGwar, PGP, SGG, PSKuc, SOC – brak.

Można więc przyjąć za słownikami, że *przykadek* jako 'nazwa naczynia' istniał tylko w leksyce staro- i średniopolskiej.

W przytoczonej zapisce uszewskiej wystąpiło znaczenie *przykadka* takie samo jak podają słowniki. Z kontekstu dowiadujemy się, że owe *przykadki* były *niedobre*, a więc złej jakości.

Lej (KSU – 1 raz): [...] *Gorzelnia. Ta w tyle browaru nowo zbudowana pod osobnym dachem; do niej drzwi na biegunie, z wrzeciądzem i skoblem. Naczynie browarne: [...] lij 1, szafratów dwa [...]* (KSU 1668, D 2a).

Definicje tego leksemu odnajdujemy w słownikach pod hasłem *lej*: SStp IV 15 *lej*, *lij* to 'przyrząd ułatwiający nalewanie płynów do naczyń o małych otworach, lejek [...]'; kolejne słowniki podają taką samą postać (*lej*) i wartość leksemu (SXVI XII 107, SL II 612, SWil I 581, SW III 706, SJPDor IV 68–69); w SGwar III 21 *lej* to także 'dyngus'; PSKuc 134 notuje; PGP, SGG, SOC – brak.

Leksem *lej* – nazwa naczynia browarnego – do dziś zachował swoją żywotność (jest notowany przez SJPDor). Wyraz nie jest monosemem, od XVI wieku słowniki notują bowiem także inne znaczenia tego leksemu (por. SXVI – SJPDor).

W zabytku wystąpiła postać ze ścieśnionym $\acute{e} \geq i$. Zapewne jest to 'nazwa naczynia, za pomocą którego przez niewielki otwór wlewano płyn do beczki' (tu: *piwo*).

Szafrat (KSU – 1 raz): zob. hasło: *lej*.

Słowniki polszczyzny historycznej ani współczesnej nie zawierają tego hasła. Nazwy tej brak w słownikach gwarowych i w Kartotece SGP PAN.

Wyraz pojawił się jeden raz w zapisce uszewskiej z XVII wieku, zapewne w znaczeniu 'naczynie browarnicze', którego nie można zdefiniować z braku szerszego kontekstu.

Nazwy naczyń używanych w gorzelnictwie

Bareta (KSU – 1 raz): [...] *Naczynie gorzelniane: Garców z rurami, rurnicami pokrytych 4, beczek zaciernic 5, cebrów 2, konew 1, nalewka 1, dzbanów szklanych 3, bareta na wódkę 1, [...] (KSU 1668, D 2a).*

Słowniki historyczne i gwarowe nie notują takiego hasła (SStp – SJPdor, SGwar, PGP, SGG, PSKuc, SOC – brak). *Bareta* nie wystąpiła również w Kartotece SGP PAN.

Z kontekstu można wywnioskować, że *bareta* to nazwa ‘naczynia używanego w gorzelnii do przechowywania wódki’.

Nalewka (KSU – 2 razy): zob. hasło: *bareta*.

Wszystkie słowniki języka polskiego jako prymarne podają znaczenie leksemu odnoszące się do pola wyrazowego NAZWY NACZYŃ: według SStp V 57 *nalewka* to: ‘naczynie metalowe do nalewania płynów, najczęściej służące do polewania rąk przy myciu [...]’; w SXVI XV 607 *nalewka* to ‘różnego rodzaju naczynia służące do nalewania płynów’; SL III 249 tak samo; w SWil I 719 wśród pięciu znaczeń czytamy: ‘naczynie do nalewania wody’, ‘rodzaj garnuszcza do śmietanki, octu itp.’; SW III 91, SJPdor IV 1093 tak samo; w słownikach gwarowych brak hasła (por. SGwar, PGP, SGG, PSKuc, SOC). Wyraz ten nie jest monosemem, dodatkowe znaczenia owego leksemu wystąpiły już w SWil i utrzymały się aż do dziś (por. SJPdor). Warto dodać, iż współcześnie leksem *nalewka*, o wartości ‘nazwa naczynia’, nie jest znany (SJPdor uwzględniła owo znaczenie z kwalifikatorem *dawn[ne]*).

W naszym kontekście *nalewka* oznacza ‘rodzaj naczynia używanego do nalewania płynów (w gorzelniach). Pod względem funkcji jest bliski *lejowi*, ale nie identyczny.

Rurnica (KSU – 2 razy): zob. hasło: *bareta*.

Wyraz pojawia się dopiero w SL V 165, w którym pod hasłem *rurnica* zawarty jest cytat: „Pospolitych pokryw rury prowadzimy przez wodę nalaną w beczkę, pospolicie rurnicą [zwaną]”; najpełniejszą definicję znajdujemy w SWil II 1425, gdzie czytamy, że *rurnica* to ‘część gorzelnianego aparatu, stanowiąca jakby naczynie, napełnione ciągle zimną wodą, dla utrzymywania w stanie chłodnym destylacyjnych rur przez nie przechodzących’; SW V 774 tak samo; SJPdor, SGwar, PGP, SGG, PSKuc, SOC – brak.

Wyraz był najbardziej żywotny w XVII wieku. Od XIX wieku nazwa zanika, SW podaje ją z kwalifikatorem *staropolski*.

Z zapiski uszewskiej można wnioskować, że *rurnica* to ‘część aparatu gorzelnianego stanowiąca naczynie, napełnione zimną wodą, dla utrzymywania w stanie chłodnym rur destylacyjnych przez nie przechodzących’, jak podano w SWil.

Zaciernica (KSU – 1 raz): zob. hasło: *bareta*.

Słowniki historycznej polszczyzny nie notują hasła ani jego definicji. Znaczenie to opisuje dopiero SL VI 727, który pod hasłem *zaciernica* odsyła do wyrazu *przycier, przycierek*: SL VI 625–626 ‘naczynie browarne, do wyrabiania lub kwaszenia roboty na gorzałkę (niby fasa, czyli beczka przetarta)’; pozostałe słowniki powtarzają tę definicję (SWil II 2072, SW VIII 49); SJPDor, SGwar, PGP, SGG, PSKuc, SOC – brak.

Z materiału słownikowego wynika, że *zaciernica* jako nazwa naczynia browarniczego funkcjonowała jedynie w okresie średniopolskim. Tu *zaciernica* oznacza ‘naczynie, w którym przygotowuje się zacier do wyrobu alkoholu’.

Wśród poddanych analizie kilku nazw naczyń z księgi sądowej uszewskiej wystąpiły:

1. nazwy naczyń używanych w browarnictwie: *achtel, półachtelek, kadź, kadka, przykadek, lij, szafrat*;
2. nazwy naczyń używanych w gorzelnictwie: *bareta, nalewka, rurnica, zaciernica*.

Są to głównie naczynia do przechowywania płynów, tu: piwa lub gorzałki.

Słownictwo nazywające naczynia odzwierciedla w znacznej mierze jedną z dziedzin kultury materialnej. Przybliża ówczesną obyczajowość związaną z tą dziedziną przemysłu, świadczy o jej bogactwie, a także o funkcjonalności ówczesnej polskiej leksyki (Orzechowski 1969: 265, Nowakowska 1993: 132).

Pod względem struktury (słowotwórczo) nie jest to grupa jednolita. Najwięcej jest nazw opartych na rdzeniu *-kad-*. Są to formacje rdzenne: *-kadź* (formantem jest ewentualnie wymiana fonetyczna *d // dź*), sufiksalne: *kad-ka*, prefiksalnie-sufiksalne: *przy-kad-ek*. Formacjami sufiksalnymi są też: *nalew-ka, rurn-ica, zaciern-ica*. Wyrazami niepodzielnymi z punktu widzenia synchronii są: *kadź* i *lij*. Obcego (niemieckiego) pochodzenia jest *achtel*, natomiast niejasną etymologię i budowę mają: *bareta* i *szafrat*, dla których nie znalazłam też znaczenia.

Wśród opisanych hasel nie znajdujemy ani jednego zwrotu tworzącego specjalną frazeologię. Są to głównie wyrazy o wyspecjalizowanym, ale zobiektywizowanym znaczeniu. Wyrazy z formantami zdrabniającymi typu *kadka, przykadek* to pierwotne deminutiva, mówiące o małości desygnatu, a nie o emocjonalnym stosunku do owego desygnatu (nie hipocoristica; Nowakowska 1993: 119).

Warto też zaznaczyć, że leksyka związana z browarnictwem i gorzelnictwem w XVII i XVIII wieku przetrwała w wielu wypadkach do dziś. Należą tu nazwy naczyń o takim samym bądź bardzo podobnym zastosowaniu jak dawniej, np. *kadź, kadka, lej* i in. Wraz z zanikiem desygnatów wyszły z użycia nazwy: *achtel, półachtelek* (tu w wyniku zmiany systemu miar; SJPDor opatruje te hasła kwalifikatorem *daw[ne]*), a także *bareta, rurnica, przykadek, szafrat, zaciernica* (SJPDor nie notuje ich już w ogóle).

W księdze uszewskiej dwukrotnie wystąpiły: *kadka*, *kadź*, *nalewka*, *pólachtelek*, *rurnica*; jednorazowo pojawiły się: *achtel*, *bareta*, *lej*, *przykadek*, *szafrat*, *zaciernica*.

Objaśnienia skrótów

- Kartoteka SGP PAN – Kartoteka *Słownika gwar polskich*, Kraków, Instytut Języka Polskiego PAN.
- KSU – *Księga sądowa Uszwi dla wsi Zawady 1619-1788*. Starodawne Prawa Polskiego Pomniki. Dział II, t. I, wyd. A. Vetulani, Wrocław 1957.
- PGP – E. Pawłowski, *Gwara podegrodzka*, Wrocław 1955.
- PSKuc – M. Kucala, *Porównawczy słownik trzech wsi małopolskich*, Wrocław 1957.
- SGG – J. Kobylńska, *Słownik gwary gorczańskiej (zagórzańskiej)*, Kraków 2001.
- SGwar – J. Karłowicz, *Słownik gwar polskich*, t. I–VI, Kraków 1900–1911.
- SJPDor – *Słownik języka polskiego*, red. W. Doroszewski, t. I–XI, Warszawa 1958–1969.
- Sl. – S.B. Linde, *Słownik języka polskiego*, t. I–VI, Warszawa 1807–1815.
- SOC – W. Kosiński, *Słownik okolicy Czchowa*, [w:] *Materiały i Prace Komisji Językowej Akademii Umiejętności w Krakowie*, t. VII, Kraków 1914, s. 27–74.
- SSłp – *Słownik staropolski*, red. S. Urbańczyk, t. I–X, Wrocław – Warszawa – Kraków 1953–2002.
- SW – *Słownik języka polskiego*, red. J. Karłowicz, A. Kryński, W. Niedźwiedzki, t. I–VIII, Warszawa 1900–1927.
- SWil – *Słownik języka polskiego*, red. A. Zdanowicz *et al.*, t. I–II, Wilno 1861.
- SXVI – *Słownik polszczyzny XVI wieku*, red. M.R. Mayenowa, F. Peplowski, t. I–XXVIII, Wrocław – Warszawa – Kraków 1966–2000.

Bibliografia

- Bartkiewicz M., 1974, *Odzież i wnętrza domów mieszczańskich w Polsce w drugiej połowie XVI i w XVII wieku*, Wrocław.
- Historia kultury materialnej Polski w zarysie. Tom III. od XVI do połowy XVII w.*, 1978, red. A. Keckowa, D. Molenda, Wrocław.
- Kamoccy M. i J., 1972, *Z zagadnień etnografii województwa krakowskiego*, Kraków.
- Kolber T., 2004, *Kilka ciekawych nazw z pola wyrazowego naczyń i sprzęty (urządzenia) domowe z Ksiąg sądowych wiejskich klucza jazowskiego*, „Język Polski”, t. LXXXIV, Kraków, s. 300–308.
- Lalik T., Łukasiewicz J., 1981, *Piwowarstwo*, [w:] *Encyklopedia historii gospodarczej Polski do 1945 roku*, t. II, red. A. Mączak, Warszawa, s. 71–74.
- Łukasiewicz J., 1981, *Gorzelnictwo*, [w:] *Encyklopedia historii gospodarczej Polski do 1945 roku*, t. I, red. A. Mączak, Warszawa, s. 203–205.
- Michoń E., 1966, *Ziemia brzeska*, Kraków.

- Nowakowska K., 1993, *O nazwach naczyń służących do picia, przechowywania i odmierzania trunków (na podstawie pracy Łukasza Gołębiowskiego „Domy i dwory”)*, Acta Universitatis Nicolai Copernici, Filologia Polska XLII, Nauki Humanistyczno-Społeczne 268. Toruń, s. 117–133.
- Orzechowski K., 1969, *Księgi sądowe wiejskie jako źródło do dziejów chłopskiej kultury materialnej*, Kwartalnik Historii Kultury Materialnej, R. XVII, nr 2, Warszawa, s. 261–268.
- Sady R., 1999, *Uszew. Z dziejów wsi, klucza i gminy*, Kraków.
- Vetulani A., 1957, *Wstęp [do:] Księga sądowa Uszwi dla wsi Zawady*, Wrocław, s. 26–55.

Some Interesting Names of Vessels from *Księga sądowa Uszwi dla wsi Zawady (1619-1788)* / *The Judicial Book of Uszew for the Village Zawady (1619-1788)*

Abstract

Some interesting names of vessels analyzed in detail in the paper belong to two groups: names of vessels used in brewing (*achtel, półachtelek, kadź, kadka, przykadek, lij, szafrat*) and names of vessels used in distilling of alcohol (*bareta, nalewka, rurnica, zaciernica*).

Lexical material was excerpted from 'Księga sądowa Uszwi dla wsi Zawady'/'The Judicial Book of Uszew for the Village Zawady' that is a relic representing regional Polish language met in the district of Brzesko in 17th–18th centuries.

The names are not homogenous in respect of formative structure. They are mainly based on the stem *-kad-*: stem derivations *-kadź*, suffix derivations *kad - ka*, prefix and suffix derivations *przy - kad - ek*. Suffix derivations are also: *nalew - ka, rurn - ica, zaciern - ica*. Indivisible words are *kadź* and *lij*. *Achtel* is a word of foreign (German) origin while *bareta* and *szafrat* are both words of vague origins and structures. From among discussed words *kadź, kadka* and *lej* are used till the present day. The names *achtel, półachtelek, bareta, nalewka* (as 'a name of a vessel'), *rurnica, przykadek, szafrat* and *zaciernica* fell into disuse.